

*danes ne veste početi kaj ž njim,
ko vam življenje je čas razviharil,
psujete me, da sanjaški blaznim,
da sem vas s pesmijo vse osleparil.*

*Nič ni na svetu tem svetega bolj,
kakor je pesem in kakor je sanja,
sveta beseda iz pesmi in bol,
bol hrepenenja in pričakovanja.*

*Glejte, zato za deveto goró
skril sem Komandijo Indijo vašo,
skril sem jo vam za deveto vodó,
tam jo odkrijemo bajno in našo.*

*Bolj ko vihar bo besnel in divjal,
prej bom pokazal obalo vam njeno,
bolj se z valovi bo človek dajal,
prej bo življenje ljudem dragoceno.*

*Hvalnice torej viharjem prepevajte,
jadro jih naše veselo lovi.
Ne omedlevajte, morja preštevajte,
ker za devetim deveta dežela ležil*

SLANIKI

PRAVLJICA — INOCENC REVAJ

V plitki kotanji na morskem dnu se je veselilo zlate prostosti nekaj tisoč slaniških mladičev. Njihove matere in člani društva za vzgojo slaniške mladine kakor po navadi niso imeli časa, dolžnost jih je klicala drugam, zato so prepustili skrb za zarod veliki pestunji morju. Tako zaposlenemu bitju kakor je morje, se niti ne pozna ena dolžnost več ali manj, zato je tudi to breme prevzelo na svoja ramena. Mladiči so rasli in dorasli polagoma do določene mere, ki je potrebna slaniku za vstop v šolo.

Seveda niso nikoli zvedeli za viharne seje, v katerih so jim izbirali učiteljico, niti ne, kako je skoro polovica njihovih mater izstopila iz vzgojnega društva, ker niso hotele, da bi »taka« učila njihove otroke. Toda nekega dne je priplavala med skale mlada elegantna slanička, o kateri so dejali,

da bo njihova učiteljica. Vsa kotanja je zijala, nihče ni mogel verjeti. Neki porednež jo je ugriznil v rep in šele, ko ga je švrknila z dolgo halugo po škrgah in rekla prezirno, kakor znajo samo učiteljice, »Smrkavci«, so začeli razumevati, da bo menda le res.

Mlada dama ni izgubljala časa. Odprla je kovčeg in potegnila iz njega nekaj čudnega, še najbolj podobnega prepleteni morski travi, in vprašala z glasom, sladkim kot najslajši plankton.

»Mila deca, ali veste, kaj je to?«

Nihče se ni oglasil. Gnetli so se in prerivali, vsak je poizkušal biti zadnji.

»Ljubi otroci, to je mreža. Ali kdo med vami ve, kaj je mreža?«

Molk. V zadnjih vrstih se je nekdo nasmejal, učiteljica mu je požugala s halugo in razlagala dalje:

»Vsak pošten slanik se mora nekoč ujeti v mrežo. Kakšen smisel bi sicer imelo življenje? Premajhni ste še, da bi to razumeli, raje poizkusimo, otroci.«

Razpela je malo šolsko mrežo med skale in jih po dolgem trudu razporedila v vlak, ki se je sproti razpadal. Nihče ni čakal njenega povelja, zakadili so se drug čez drugega, da se je voda kalila in da je slaba mrežica komaj vzdržala pritisk. Ko se je razbistrilo, so bili v mreži vsi, samo majhen slaniček je slonel ob skali in jokal.

Učiteljica je stopila k njemu: »Kaj ti je mali, zakaj jočeš?«

Zacepetal je z repkom in zajokal še huje:

»Nočem v mrežo, nočem, nočem!«

Dobil je s halugo nekaj bolečih čez škrge in učiteljica je kričala do ohropelosti: »Jaz ti pokažem, falot!«

Tako se je začel pouk, vedno enako iz dneva v dan. Vsi so že poznali svoje mesto, niso se več prerivali. V vzornih vrstah so zaplavali v mrežo in tudi trmasti slaniček se je moral vdati in plavati ž njimi. Učiteljica je pazila nanj. Moral je biti prvi v vrsti in pri razlagah ga je posadila tik predse, da se ne bi izmuznil.

Poslušali so predavanja o slaniški zgodovini, se učili na pamet pesmi o Velikem Slaniku, o slavnih vlakih pod vodstvom Sivorepca, ki so pripomogli, da je neka evropska vojna trajala dve leti dlje kakor bi sicer, ter še mnogo drugih slaniških modrosti. Toda naš slaniček je dvomil.

Zakaj je neki treba te zoprne mreže? Tudi brez nje bi mogli biti slaniki slavni, morda še slavnejši, kakor so sedaj. Z nezaupanjem je poslušal učiteljico. Ko pa je izvedel, da so še drugačne, mnogo bolj učene slaniške šole, kamor se bodo smeli iti učit vsi, ki bodo zelo pridni, se je potuhnil. Kmalu je postal zelo dober učenec in bil bi najboljši, če se ne bi učiteljici zdel sumljiv.

Konca šolskega leta ni bil nihče bolj vesel kot naš slaniček. Površno je preletel izpričevalo, še pomislil ni, da bi kritiziral rede in se pritoževal čez

krivice, kakor večina drugih. Čemu? Konec je vaj z zoprno mrežo, odprta je pot do višje modrosti.

Počitnice je preživel, da sam ni vedel kako. Ni mogel dočakati dneva, da bo mogel v višjo šolo. Še poslovil se ni od tovarišev, vtaknil je v žep pest planktona, da se ne bi mudil med potjo, in odplaval proti mestu, kjer je bil v onih časih najslavnejši zavod za vzgojo slaniške mladine.

Nekaj dni je trajalo, preden se je znašel v novih razmerah. Naplaval se je, da so ga bolele plavuti vsak večer, ko je legel spat. Vpisati in prigrasiti se je bilo treba najmanj stokrat, medlel je od napora in novih dojmov, se pre-rival v dolgih vrstah pred vrati najrazličnejših uradov, toda zdržal je in do-čakal prvega predavanja, s katerim je slavna kapaciteta pozdravila nove učence.

Velika dvorana je bila nabito polna. Ribicam so zastajale škrge od pri-čakovanja. Profesor je stopil na oder, se odkašljaj in začel govoriti. Nazdravil je nadobudni mladini in govoril v navdušenih besedah o pomenu in slavi slaniškega rodu. Pripovedoval je o težavah, s katerimi se mora vedno znova boriti narod, če se hoče obdržati na tradicionalni višini.

»Kajti če ne bo dovolj navdušenih idealnih mladih slanikov, se lahko zgo-di, da se zruši vsa s tolikim trudom zgrajena stavba in slaniki se kmalu ne bodo v ničemer ločili od drugih topih in manjvrednih morskih prebivalcev, ki niso nikdar posegli v zgodovino. Seveda so danes drugačne razmere, kakor v Sivorepčevih časih. Kombinirane mreže in patentni sodi zelo olajšujejo lov. Toda baš zato nas mora biti sram, Sivorepec je znal pripeljati milijonske vlake v prav navadne mreže, dandanes pa slaniki izgubljajo svoj pomen kljub vsem modernim tehničnim pripomočkom, ki so zanje na razpolago. Treba je napeti vse sile, treba je idealov in vedno znova idealov, da se pre-preči propadanje. Kaj bo, kaj bo z nami, če vi mladi ne izpolnite nad, ki jih stavi narod v vas. Kako sramotne so za slanike na pol prazne mreže in komaj pokrito dno v sodih.«

Profesor je obmolknil. V dvorani je vladala grobna tišina. Naenkrat se je iz zadnjih klopi zaslišal plah, neodločen glasek:

»Gospod profesor, ali ne bi mogli živeti slaniki brez mreže in soda?«

»Kaj?« je zaklical profesor. Nato se je prijel za prsi in omahnil.

»Vode...« je ječal, »vode... srce...!«

Najbližji so planili k njemu, vsi drugi so iskali z očmi predrzneža. Prva se je zavedela slanička, ki se je ves čas med predavanjem koketno naslanjala ob njegov hrbet. »Ven ž njim,« je zacvilila in se mu zagrizla v plavut. »Ven ž njim,« je tulila vsa dvorana in preden se je slaniček zavedel, je bil že na cesti. S povešeno glavo je zavil okoli vogala, da se je skoro zaletel v gručo rib, ki so prezirale predavanja in raje debatirale za zidom.

»Halo, bruc,« ga je poklical znanec med njimi, »kaj vam je stari natve-zel?« Vsi so se zasmejali. Znanec je bil vesel, da se je mogel uveljaviti, zato

je nadaljeval: »Seveda, naš stari s svojimi kombiniranimi mrežami in patentnimi sodi! Zapomni si, mali, samo naša mreža je prava, ker se najbolj prilega čustvovanju vsakega slanika. Kajne, mali« — pokroviteljsko ga je potrepil po rami — »mi, kar nas je fantov od fare, smo za našo mrežo!«

Naš slaniček je zamrmral nekaj nedoločnega in odhitel dalje. Zakaj baš ona, mu je vrtalo po možganih, vsak drug lahko toda ona... Splazil se je domov in jokal vso noč.

Sledilo je še mnogo ponižanj in težav. Tovariši so se ga izogibali, dekleta so se mu smejala in celo profesorji so se norčevali iz njega. Vsi, brez izjeme, tudi oni, ki so sicer učencem zaupno pripovedovali, da je ona kapaciteta stari osel. Kadar je prišlo na vrsto kočljivejše vprašanje, ga je poklical ta ali oni: »Pa naj pove naš anarhist, ki vse bolj razume.«

Spoznal je profesorje, ki so zagovarjali stare brezbarvne mreže in navadne lesene sode. Učenci so jih med seboj krstili za želve, ki lezejo daleč za časom. Spoznal je društva učencev, ki so bili pristaši raznih mrež, ki jih jim nastavljajo ribiči. Nekoč je po dolgem času srečal tovariša, ki ga je nagovoril prijazno: »Ljubček, ti spadaš tudi med neorganizirane? Tako je prav! Kaj bi z vsemi temi barvami, prezirajmo eno kot drugo. Pridi kdaj med nas, v naš krožek. Kaj se bomo opredeljevali po nepotrebem. V ono mrežo se pustimo ujeti, kamor jih pojde največ. Vse drugo je od muh!«

Med mreže vseh barv in sode vseh oblik se je mešala ona. Ugriz v plavut je še skelel, toda bolečina je bila vsak dan slajša. Videl jo je vsak dan, niti zmenila se ni zanj, toda zadostovalo mu je, da jo je videl. Pozno jeseni je bilo, ko jo je nekoč srečal v parku. Bila je sama in nekako žalostna. Plaho jo je pozdravil, odkimala mu je dobrohotno in prijazno: »Servus tovariš! Kaj počneš?« Plavala sta proti gozdu. Molče sta zavila med drevje; poizkusil se je s plavutjo dotakniti njenih bokov in ker se je delala, kakor da tega ni opazila, se je tesno privil obnjo.

»Bliža se čas velikega pohoda,« je govorila zasanjano, »in treba je, da bi nas bilo čim več. Veliko nas mora biti, na milijone, da ne bo sramote.« Škrge so se ji burno odpirale in zapirale. Niti opazila nista, kdaj sta obstala. Naenkrat mu je ležala na prsih in se topila v solzah: »Zakaj si tak, zakaj si tak! Tako žalostno in samotno bo, če ne pojdeš z nami. Toda saj pojdeš, dragi, kajne da pojdeš,« ga je božala po licih in mu s poljubi zapirala usta.

Mesec je minil v sami blaženosti. Shajala sta se vsak dan v gozdu za parkom. On je molčal in se izogibal pogovoru o pohodu, ona je vzdihovala in jokala. Med poljubi se je naenkrat zamislila in si s plavutmi zakrila oči.

»Kako sem nesrečna! Kaj bo z menoj, če te izgubim.« Nato ga je poljubljala kakor brez uma in njene oči so zrle vanj strastno in vdano.

Prišel je čas velikega pohoda. Vse mesto je bilo v zastavah, od vseh strani so se zgrinjali vlaki slanikov z dežele, pripravljenih na pot. Vodno redarstvo je napelo vse sile, da bi vzdržalo red. Samo v predmestjih je prišlo do spo-

padov med pristaši raznih mrež, toda število mrtvih in ranjenih je bilo neznatno v primeri z ogromnimi zbranimi množicami.

Poslednjo uro pred odhodom je vse vlake nagovorila slavna, že znana kapaciteta. S plavutjo na prsih in z glasom, ki je trepetal od ginjenosti, jim je sporočila zadnji pozdrav naroda.

»Kako mi je žal, da ne morem z vami. Toda dolžnost me veže, prekleta dolžnost, ki brani človeku, da bi sledil svojim čustvom in se pridružil trumam, vrednim Sivorepčevega imena. Toda zadovoljstvo me obhaja, veliko notranje zadovoljstvo, ko vidim nepregledno množico, ki bo kakor v dobrih starih časih napolnila vse mreže od severnega do južnega rta in vse sode, ki so jih utegnili pripraviti za nas. Z utripajočim srcem in s solzami velikega upanja vam ves narod kliče na pot: Pozdravljeni!«

Naš slaniček je povešal glavo in molčal. Ljubljena ves čas ni izpustila njegove plavuti iz svoje. Pobrala je rožo, ki je padla prednjo iz pozdravljajočega jih špalirja in si jo zataknila med luske. Vlak je odhajal. Mali je sledil vabljevemu zadku izvoljene in se trudil, da ne bi mislil na nič.

Po dolgih dneh potovanja so prišli do prve mreže. Vodja je poslal izvidnike, ki so ugotovili nepravo mrežo. Postavili so močne straže, da se ne bi kesal kdo izmed izmučenih zamudnikov, in krenili dalje. Prihodnji dan so dosegli pričakovano mrežo. Že oddaleč se je blestela v krasni novi barvi. Izmučeni vlak je oživel, iz vseh grl so se izvili klici olajšanja in navdušenja; še preden je zamrl poslednji zvok, je bila mreža zadržana in ribiči so začeli polniti sode.

Med zadnjimi sta prišla na vrsto naša zaljubljenca. Najprej ona. Komaj je odprla usta, da bi zaklicala ura! že je bila brez črev in v prihodnjem trenutku je ležala lepo nasoljena v sodu. Slaniček se je ozrl. Nobenega izhoda ni bilo več. Spretno ribičeve roke so ga potegnile iz mreže. Srce mu je zamrlo v prsih. Sedaj! Toda mož se je obotavljal. Pomeril ga je in poduhal, nato je zmajal z glavo.

»Kaj bi z njim,« je rekel tovarišu, »majhen je in niti ne diši po slaniku. Pokazil bi ves sod!«

»V morje ga vrzi, saj jih je dovolj,« je svetoval ribič poleg soda, ne da bi se ozrl.

Hip se je ribič obotavljal, nato je prijel slanika za rep in ga zalučal daleč preko mreže v morje.

Niti ozrl se ni. Potopil se je na dno, poiskal dva kamna tesno poleg sebe in vtaknil glavo v špranjo, da mu je stisnilo škrge. V dveh minutah je bil konec. Kajti kaj naj počne s svobodo slanik, ki je izobčen iz mreže in iz soda?